

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 14.11.2024

HE 126/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta

THL kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Hallituksen esityksessä esitetään muutoksia yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Tavoitteena on erityisesti valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen kasvun hillitseminen. Samalla tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Tässä lausunnossa vastataan kesällä 2024 esitysluonnoksesta lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin erityisesti taloudellisen toimeentulon näkökulmasta.

Lausuttavaa yleisen asumistuen enimmäisasumismenojen kuntaryhmitelmän muuttamisesta (yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §)

Kuntaryhmitelmän ajoittainen tarkistus on perusteltua, mikäli asumismenojen kunnittaisissa tasoissa tapahtuu pysyviä muutoksia. Tarkistuksen olisi hyvä perustua useamman vuoden havaintoihin asumismenoissa. Kuntaryhmään III siirrettävissä kunnissa asumismenot ovat esityksen mukaan asumistuen saajilla keskimäärin alemmat kuin muussa kuntaryhmässä II, joten siirto saattaa olla perusteltu. Toisaalta jää epäselväksi, ovatko nämä kunnat juuri kuusi alimman asumismenojen tason kuntaa kuntaryhmässä II, onko niiden asumismenojen tasossa tapahtunut muutoksia muihin kuntaryhmän II kuntiin verrattuna, ja kuinka lähellä kuntaryhmän III tasoa asumismenot ovat näissä kunnissa. Ilman näitä tietoja on vaikea tarkemmin arvioida, kuinka perusteltu muutos on.

Lausuttavaa yleisen asumistuen varallisuusharkinnasta? (yleisestä asumistuesta annetun lain 13 §)

Asumistuesta leikattaessa varallisuusharkinnan palauttaminen on yksi keino kohdentaa leikkaus muihin kuin taloudellisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Esityksessä mainittujen THL:n tekemien suuntaa antavien laskelmien perusteella suurimmalla osalla yleisen asumistuen saajista ei ole nettovarallisuutta. Tämä muutos vaikuttaisi siten vain pieneen osaan tuensaajista eli suurimmalla osalla tuensaajista tuki ei laskisi tämän muutoksen myötä. Niillä asumistukea saavilla kotitalouksilla, joilla muutos vaikuttaisi asumistuen määrään, vähennys asumistuessa on huomattava. Koska vaikutukset ovat suuria näiden kotitalouksien osalta, on tärkeää, että varallisuuden arviointi on oikeudenmukaista ja perustuu luotettavaan tietoon.

Esitettyjä kriteereitä varallisuuden vaikutuksesta asumistukeen (huomioon otettavan omaisuuden alarajat sekä tuloihin lisättävä prosenttiosuus tämän ylittävästä omaisuudesta) ei perustella.

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen tuloharkinnan kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 11 §)

Tämä leikkaus painottuu muihin kuin pienituloimpiin eläkkeensaajan asumistuen saajiin, joten se on leikkauksen toteutustapana perusteltavissa, jos tavoitteena on välttää kaikkein pienituloimpien taloudellisen aseman heikkeneminen tai toimeentulotuen roolin kasvu eläkkeensaajien toimeentulossa. Tosin lisäomavastuun tulorajat ovat niin matalat, että myös takuueläkkeen varassa olevien eli hyvin pienituloisten eläkeläisten asumistuki laskee hiukan.

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen omaisuuden vaikutuksen kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 12 §)

Tämä leikkaus kohdentuu muihin kuin vähävaraisimpiin eläkkeensaajan asumistuen saajiin, eli vähävaraisimpien tilanne ei vaikeudu tämän seurauksena. Leikkauksen keskimääräistä suuruutta suhteessa nykyjärjestelmään niillä, joihin leikkaus kohdistuu, on vaikea arvioida esityksen perusteella.

Muutoksia huomioon otettavan omaisuuden alarajoissa sekä tuloihin lisättävässä prosenttiosuudessa tämän ylittävästä omaisuudesta ei perustella.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista?

Esityksen mukaiset muutokset johtavat tulojen laskuun osalla yleistä asumistukea saavista ja useimmilla eläkkeensaajan asumistukea saavista, ja osalla nykyjärjestelmässä tukeen oikeutetuista tuen saaminen loppuu kokonaan.

Esitettyjen muutosten vaikutukset kohdistuvat eri tavoin erilaisiin kotitaloustyyppeihin, eli ne voivat muuttaa tulonjakoa kotitaloustyyppien välillä. Yleisen asumistuen ja etenkin eläkkeensaajan asumistuen saajista valtaosa on yksin asuvia, joten näitä etuuksia koskevat muutokset vaikuttavat erityisesti yksin asuvien toimeentuloon. Lapsiperheiden osalta erityisesti yksinhuoltajaperheet ovat taloudellisesti haavoittuvassa asemassa. Esityksen mukaan yleisen asumistuen kuntaryhmämuutos laskee lapsiperheissä erityisesti yksinhuoltajaperheiden saamaa tukea. Myös varallisuusharkinnan palauttamisesta seuraava vähennys yleisessä asumistuessa niillä, joihin muutos vaikuttaa, on suurempi yksinhuoltajaperheissä, vaikkakin tämä muutos kohdistuu hieman suurempaan osaan tukea saavista kahden vanhemman lapsiperheistä.

Eläkkeensaajan asumistuen muutokset kohdistuvat eri tavoin eri ikäryhmiin ja sukupuoliin. Muutokset laskevat asumistukea sekä euromääräisesti että suhteellisesti eniten kaikkein iäkkäimmillä tuensaajilla. Lisäksi naisilla eläkkeensaajan asumistuki laskee enemmän kuin miehillä, oletettavasti liittyen muun muassa naisten suurempaan osuuteen vanhimmissa ikäryhmissä.

Lausuttavaa muista vaikutuksista?

Esitystä yrittäjien tulojen arviointiin Kelalle annettavasta harkintavallasta yksittäistapauksissa voidaan pitää oikeudenmukaisuusnäkökulmasta perusteltuna.

Lausuttavaa voimaantulosta?

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Esitetyillä muutoksilla asumistukeen edistetään tavoitteita valtion talouden tasapainottamisesta ja asumistukimenojen kasvun hillitsemisestä, ja tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Samalla muutokset heikentävät niiden taloudellista toimeentuloa, joihin leikkaukset kohdentuvat, etenkin niillä, joilla toimeentulotuki ei kompensoi laskua asumistuessa.

Esitys on osa laajempaa vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten kokonaisuutta. STM:n muistiossa näiden muutosten yhteisvaikutuksista kotitalouksien taloudelliseen asemaan todetaan muutosten kasvattavan pienituloisuutta ja tuloeroja. Valtaosa tästä kasvusta tulee vuoden 2024 muutoksista, joten esimerkiksi tämän esityksen muutokset vaikuttavat vain vähän (eläkkeensaajan asumistuen omaisuuden vaikutuksen muutosta ja yrittäjien tulojen arvioinnin muutosta ei tosin otettu muistiossa huomioon). Nyt esitetyt muutokset tulevat kuitenkin muiden muutosten vaikutusten jatkoksi, jolloin kokonaisvaikutukset eri muutoksista voivat olla suuria. Vuosien 2024–2025 muutokset kohdistuvat kokonaisuutena muita ryhmiä voimakkaammin esimerkiksi yksinasuviin ja yksinhuoltajaperheisiin, joihin myös tämän esityksen muutokset kohdistuvat voimakkaammin. Sosiaaliturvamuutoksia valmisteltaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota tilanteisiin ja väestöryhmiin, joissa ehdotettujen muutosten yhteisvaikutus on kohtuuttoman suuri.

Pääjohtajan sijainen,
hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo